

1. Барбур И. Религия и наука: история и современность. – М., 2000; 2. Лесков Л.В. Нелинейная Вселенная: новый дом для человечества. – М., 2003; 3. Полкинхорн Дж. Вера глазами физика. – М., 1998; 4. Філберт Б. Світи перед Богом. – Львів, 1996; 5. Шипов Г.И. Теория физического вакуума. – М., 1993.

Жанна Шафаренко

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

НАУКА І РЕЛІГІЯ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЗРУШЕНЬ

На сучасному етапі еволюції суспільства формуються нові взаємовідносини між формами суспільної свідомості, а саме: наукою і релігією. Розгляд науки в культурному контексті як знання і як традиції, а також аналіз співвідношення когнітивного та ціннісного вимірів наукового пізнання дозволяє усвідомити роль співвідношення істин природи та істин одкровення як базису, що виникає на етапі формування класичної науки і транслюється в наступні зі збереженням двовимірності – на рівні особистості та на соціальному рівні.

На сучасному етапі суспільного розвитку слід уникати перебільшення конфліктності чи надмірного спрощення в розумінні протиріч при обговоренні спільних для науки і релігії фундаментальних проблем картини світу, що досягається за рахунок діалогічної позиції як ученого, так і богослова, яка в наш час утримує в собі обидва крайні стани. Довгий час в соціумі і науковій спільноті домінували моделі діалогу як найперспективнішого типу взаємовідношення цих двох важливих сфер пізнання і культури. З передісторії взаємовідношення науки й релігії – від зародження раціональної думки і до новоєвропейської науки – бере витoki глибока напруженість між розумом і вірою. Цей факт суттєво вплинув на подальшу історію їхніх стосунків і лежить в основі пояснення походження й сутності найпоширенішого стереотипу, що зберігся в свідомості до сьогодні та визначає взаємини науки й релігії як конфлікт. Конфліктність співіснування протягом багатьох століть яскраво демонстрували, з одного боку, науковий матеріалізм, а з іншого – біблійний буквалізм. Втім, модель конфлікту була домінуючою на етапі класичної науки. Альтернативним конфлікту історичним типом відношення науки й релігії стало визнання їх незалежності як самостійних сфер пізнання і діяльності, які орієнтовані на вирішення різних задач, використовують різні методи, різні мови тощо.

Прибічники позиції невторчання науки й релігії у справи одне одного вважають, що їхні завдання не перетинаються: наука прагне фактів і розвиває теорії, які їх пояснюють, а релігія спрямовує свій інтерес у сферу людських цілей, смислів і цінностей. Дійсно, у науковому співтоваристві поширеним є погляд на нейтральність науки по відношенню до віри або безвір'я через вирішення нею інших питань. Проте, досягнення теоретичної фізики спростовують простоту і недалекоглядність такого роду тверджень. Тільки на

перший погляд здається, що науку цікавить будова світу, його походження, а релігію – мета його існування, і на цій підставі можна стверджувати, що вони працюють в межах зовсім різних парадигм. Справа в тому, що на рівні описової онтології, таке твердження має рацію, проте якщо перевести його у морально-ціннісну площину, настільки просте розмежування провести дуже складно. Загальним місцем у протиставленні науки й релігії довгий час залишалася проблема цінностей. На відміну від релігії з її спрямуванням на моральні приписи, в науці довгий час залишався домінуючим ідеал нейтральності в ціннісному відношенні. Втім, останні десятиліття серед філософів, учених, теологів поширюються інші погляди на ціннісний статус науки. Модель незалежності представляла відношення науки і релігії на етапі неklasичної науки. хоча вона виправдана певним історичним контекстом існування, її можна розглядати як запобігання конфлікту, проте така модель не пропонує конструктивних напрямків розгортання потенціалу взаємовідношення науки й релігії. Якщо наука і релігія абсолютно незалежні, то можливість конфлікту між ними виключена, але відкидається й можливість конструктивного діалогу, взаємної доповнюваності та зв'язку.

Глобалізація не тільки гостро поставила питання про необхідність узгодження цінностей різних цивілізацій, розробки глобальної етики людства, а й зосередила увагу на засобах досягнення цілей. Ці засоби концентруються наукою доби глобалізації, узагальнюються у філософських дискусіях, оцінюються релігійною спільнотою.

В інтеграційних процесах, які охоплюють різні сфери продуктивної діяльності, закладається підґрунтя нової парадигми, що призводить до радикальних зрушень в інтелектуальній традиції і потребує синтезу історичного, технологічного та духовного знання.

У методологічному аспекті це вимагає відсутності стереотипів, які домінували на попередньому етапі розвитку науки (абсолютизація принципів періодизації, канонізація останньої парадигми, пріоритет раціональності тощо). Саме такий підхід визначає пошук адекватної соціальним трансформаціям методологічної схеми, яка дозволяє здійснити перехід від традиційної тріади «проблема-метод-результат» до конструктивного утворення «соціальна реальність-продуктивні регулятиви-інноваційний потенціал».

В умовах глобалізації нова тріада втілюється в досвіді функціонування технічних парків, банків-інкубаторів, технополісів, в яких практично Реалізується синтез наукового, інтелектуально-технологічного та соціально-аксіологічного потенціалу в контексті продуктивної діяльності.